

KS. JAN K. MICZYŃSKI

CHRZEŚCIJANIN
JAKO „DODATKOWE CZŁOWIECZEŃSTWO” CHRYSYDUSA
STUDIUM DOŚWIADCZENIA MISTYCZNEGO
BŁ. ELŻBIETY OD TRÓJCY ŚWIĘTEJ

Bóg jednoczy się ze wszystkimi stworzeniami poprzez swoją wszechmoc, obecność i swoje działanie¹ Człowieka natomiast, stworzonego na obraz Boży (por. Rdz 1, 26), zaprasza do jeszcze głębszej jedności.

Nauka Kościoła mówi o zjednoczeniu chrzcielnym, eucharystycznym i mistycznym. Jest to droga ku uczestnictwu w życiu Chrystusa, który umarł i zmartwychwstał² Na czym polega owo uczestnictwo w misterium Boga objawiającym się w Chrystusie? Jaki ma ono charakter: czynny czy bierny?

Dużą pomoc w teologicznej refleksji na ten temat stanowi doświadczenie mistyczne konkretnych ludzi, błogosławionych czy świętych. Taką postacią jest m.in. bł. Elżbieta od Trójcy Świętej (1880-1906), karmelitanka (przed wstąpieniem do klasztoru – Elżbieta Catez), która od wczesnej młodości posiadała niezwykle głębokie doświadczenie obecności Bożej w swojej duszy. Dar modlitwy, pogłębiony przez prywatne studium Biblii i wybranych lektur z dziedziny mistyki (m.in. św. Jan od Krzyża, św. Teresa od Jezusa, bł. Aniela z Foligno), pozwala zaliczyć ją do wielkich mistrzów kontemplacji³

Ks. dr JAN K. MICZYŃSKI – adiunkt Katedry Historii Duchowości w Instytucie Teologii Duchowości KUL, Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; adres do korespondencji: ul. Prymasa Wyszyńskiego 6, 20-950 Lublin.

¹ Zob. STh I, q. 8, a. 1.

² Zob. J. S y p k o, *Zjednoczenie*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 948-950.

³ Postać Elżbiety można poznać na podstawie dwóch podstawowych źródeł; pierwsze z nich to: É l i s a b e t h d e l a T r i n i t é, *Œuvres complètes*, édition critique réalisée par le Père Conrad De Meester, carme. Préface du cardinal Albert Decourtray archevêque de

I. ZAMIESZKIWANIE CHRYSTUSA W CZŁOWIEKU USPRAWIEDLIWIONYM

Jedną z najbardziej znanych modlitw, które ułożyła Elżbieta, jest modlitwa uwielbienia Trójcy Świętej: *O mon Dieu, Trinité que j'adore*. Ułożyła ją 21 listopada 1904 r., w dniu swojej profesji, dwa lata przed swoją śmiercią, w święto Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny. Zwraca się w niej do Osób Bożych następującymi słowami:

O, Ogniu trawiący, Duchu miłości, „zstąp na mnie”, aby w mej duszy dokonało się jakby nowe wcielenie Słowa. Niech będę dla Niego dodatkowym człowieczeństwem, w którym On odnowi swoje Misterium. A Ty, Ojczy, pochyl się nad swoim biednym stworzeniem, „okryj je swoim cieniem” i dostrzegaj w nim tylko „Umiłowanego, w którym złożyłeś całe swoje upodobanie”⁴

Zacytowany powyżej tekst jest fragmentem wspomnianej modlitwy *O mon Dieu*. W niniejszej analizie interesuje nas wyrażenie „dodatkowe człowieczeństwo” (fr. *humanité de surcroît*). Elżbieta używa go na określenie intymnej głębi zjednoczenia z Chrystusem, ku której prowadzony jest chrześcijanin. Zaczerpnęła je prawdopodobnie z dzieła Ch.-L. Gay, *De le Vie et des vertus chrétiennes considérées dans l'état religieux* (t. I, Poitiers–Paris, Oudin, 1874, s. 103). Nie wiadomo czy i w jaki sposób dotarło ono do Elżbiety, niemniej podobieństwo myśli jest uderzające. Ch.-L. Gay zwraca się w nim do osób zakonnych „Wy jesteście dodatkowym człowieczeństwem Jezusa Chrystusa...”⁵

W duchowości karmelitanki z Dijon sformułowanie *humanité de surcroît* jest jednym z wyrażen kluczowych. Określa wewnętrzny sens i treść jednoczenia się Chrystusa ze zbawianym przez Niego człowiekiem. Pojęcie to

Lyon, Paris 1996 [które zostało przetłumaczone na język polski: Bł. Elżbieta od Trójcy Świętej, *Pisma wszystkie*, przekł. Jan Efreem Bielecki OCD, Kraków 2005]. Trzeba zaznaczyć, że niniejszy artykuł odwołuje się w cytowaniach do tłumaczenia polskiego i do polskiego sposobu oznaczania poszczególnych pism Elżbiety: *Zapiski duchowe* – ZD; *Poezje* – P; *Listy* – L; *Ostatnie rekolekcje* – OR. Korzysta natomiast z tekstu oryginalnego przy wyjaśnianiu poszczególnych konkretnych terminów, które były używane przez Błogosławioną. Drugim źródłem natomiast jest *La Servante de Dieu. Élisabeth de la Trinité. 1880-1906. Souvenirs*, Paris 1946, którego tłumaczenie znamy w języku polskim z wydania: *Siostra Elżbieta od Trójcy Świętej, Karmelitanka bosa (1880-1906). Wspomnienia*, przekł. A. Gmurowski, Lwów 1932.

⁴ ZD 15.

⁵ Bł. Elżbieta od Trójcy Świętej, *Pisma wszystkie*, t. III, s. 317.

mówi o łasce m i s t y c z n e g o w c i e l e n i a Bożego Słowa, które dokonuje się w osobie ludzkiej. Łaska ta nie oznacza nowego, kolejnego, wcielenia Chrystusa (które w niepowtarzalny sposób, jednorazowo, dokonało się w łonie Maryi), ale polega ona na uczestnictwie w głębi tej tajemnicy. Według Elżbiety, życie chrześcijanina odzwierciedla życie Maryi. Jezus w mistyczny sposób nieustannie „wciela się”, rodzi i żyje w ludzkich duszach, które z Nim jednoczą się w miłości.

Dlatego nie ma tu mowy o jakimś powtórzeniu Wcielenia, ale o łasce uświęcającej, jednoczącej i przemieniającej⁶, dzięki której poruszenia serca człowieka upodabniają się do poruszeń kapłańskiego Serca Jezusa i tym samym łączą się ze zbawczym Jego dziełem. W tej perspektywie osoba ludzka – cała, bez reszty, we wszystkich wymiarach życia – ofiarowuje się przychodzącemu do niej Zbawicielowi. Duch Święty prowadzi ją ku tajemniczej wymianie dokonującej się w człowieku, o której mówił św. Paweł: „Teraz już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 20)⁷

Niniejsze słowa Pawłowe nie były rozumiane przez Elżbietę jedynie na sposób metaforyczny, ale jako realna rzeczywistość. Dla karmelitanki zjednoczenie z Chrystusem, zbawienie, oznaczało pozwolenie na „pochwycenie” przez Jezusa. On bowiem przychodzi wraz z całą Trójcą Świętą by zamieszkiwać w usprawiedliwionej Jego krwią osobie ludzkiej. Człowiek zaś, odpowiadając na ten pełen miłości dar Boga, łączy się więzami miłości z Chrystusem i pozwala Mu k o n t y n u o w a ć życie na ziemi, w przestrzeni swojej osoby. W ten sposób, p r z y o b l e c z o n y w Pana, nie pełni już własnej woli, ale Bożą. Elżbieta miała świadomość, że nie dokonuje się to ludzkimi siłami, lecz jest to nieustanne, twórcze, działanie Boże (oczywiście przy jednoczesnym współdziałaniu człowieka).

Dokonując analizy hermeneutycznej terminu *humanité de surcroît* warto odczytywać go w kontekście jednego z wierszy Elżbiety (P 76), w którym mówi ona o n o w y m w c i e l e n i u (fr. *nouvelle incarnation*). W dosłownym tłumaczeniu czwarta zwrotka tego utworu brzmi: „O czysty, o słodki obrazie! / To w mojej duszy dokonuje się / Wielkie, delikatne misterium / Nowe wcielenie!” Wiersz ten, pisany z okazji Bożego Narodzenia w roku 1901, potwierdza wcześniej odczytaną myśl Elżbiety: oto Jezus, wcielone

⁶ L. L i n a r e s R o m e r o, *L'incarnazione mistica e il suo dinamismo in Concepción Cabrera de Armida*, Roma 2000, s. 7.

⁷ Elżbieta w swoich pismach wielokrotnie odwołuje się do nauczania św. Pawła, a słowa z Ga 2, 20 znalazły swoje reminiscencje w blisko trzydziestu miejscach (zob. É l i s a b e t h d e l a T r i n i t é, *Œuvres complètes*, s. 1079).

Słowo Boże, narodzone historycznie przez Niepokalaną Matkę w Betlejem, w przedziwny, tajemniczy sposób r o d z i się w nas.

W tej perspektywie używane przez Elżbietę pojęcie *humanité de surcroît* („dodatkowe człowieczeństwo” Chrystusa) nabiera swego właściwego kolorytu: oznacza ono tak silne przyzwolenie na przeniknięcie przez Słowo Boże, by Jezus mógł żyć nie tylko w n a s, ale i p r z e z n a s. Stąd też Elżbieta ośmieli się nazwać człowieka p o k o r n y m s a k r a m e n t e m (fr. *humble sacrament*) Chrystusa (por. P 92) oraz Jego ż y j ą c ą h o s t i ą (fr. *vivante hostie*; por. P 76).

II. ŻYCIE CHRZEŚCIJANINA JAKO AKTUALIZACJA ŻYCIA CHRYSYTA

Mistyka Elżbiety przypomina, że osoba ludzka mocą łaski Bożej staje się nie tylko miejscem zamieszkania Trójcy Świętej, ale również przestrzenią, w której Zbawiciel może kontynuować swoją misję: „O, jakże wzniosła jest misja karmelitanki. Ona powinna [...] być dla Niego jakby dodatkowym człowieczeństwem, w którym On mógłby uwiecznić swoje życie wynagrodzenia, ofiar, uwielbienia i adoracji”⁸

W doświadczeniu i nauczaniu Elżbiety od Trójcy Świętej jesteśmy świadkami wielu charakterystycznych symetrii. Dwie pierwsze to: Chrystus wraz z całą Trójcą Świętą mieszka w człowieku usprawiedliwionym, aby człowiek zamieszkał wraz z Chrystusem w Bogu; Jezus ofiarowuje siebie jako pokarm, a człowiek staje się hostią spożywaną przez Najwyższego Kapłana (por. P 76). Trzecia symetria wiąże się bezpośrednio z rozważanym przez nas wyrażeniem *humanité de surcroît*. Zgłębiając tajemnicę narodzin Chrystusa z Maryi, karmelitanka z Dijon odkryła, że w tym wydarzeniu ludzka natura w misteryjny sposób została w c i e l o n a w O s o b ę B o ż ą, a Jezus nieustannie ofiarowujący się człowiekowi, pragnie (przyjęty dobrowolnie przez człowieka) w c i e l i ć s i ę w n i e g o i w nim aktualizować swoje święte życie.

W ten sposób Elżbieta, dzieląc się swymi przeżyciami i myślami, wytycza człowiekowi szlak duchowej wędrówki, ukazuje etapy rozwoju doświadczenia

⁸ L 258.

chrześcijańskiego. Ujmuje jednocześnie Osobę Jezusa w niepowtarzalnym kolorystyce egzystencjalnym. Dla karmelitanki Chrystus, zmartwychwstały i zasiadający po prawicy Boga, jest obecny i nieustannie działający w człowieku. Dlatego mistyczny obraz Jezusa, nakreślony w pismach Elżbiety, ma charakter dynamiczny. Jezus jest przedstawiony jako Ten, który w każdym momencie twórczo jest obecny w tych, za których oddał swoje życie.

W świetle opisywanego terminu *humanité de surcroît* Jezus Chrystus jawi się jako:

a) Ten, który jednocząc się z człowiekiem, przyozdabia go Sobą i przez to nadaje (przywraca) ludzkiej osobie najpełniejszy sens istnienia;

b) zamieszkuje w człowieku wraz z Ojcem i Duchem Świętym i objawia się wewnątrz duszy człowieka jako Ten, który wynagradza, uwielbia i zbawia (por. ZD 15);

c) jest doskonałym uwielbieniem Trójcy Świętej;

d) ofiarowuje się jako Oblubieniec i jednoczy się z człowiekiem więzami miłości;

e) prowadzi człowieka do życia w Trójcy Świętej;

f) otwiera przed człowiekiem horyzont Kościoła – wspólnoty, za którą ofiarował samego Siebie.

Według Elżbiety, zjednoczenie z Chrystusem, Oblubieńcem, dokonuje się w klimacie intymnego dialogu. Poprzez wiarę i wierność, mocą nadziei i w zaufaniu, przez miłość, pokorę i ubóstwo ducha. Więzy jedności tworzą się również przez czystość, dziewictwo, w ofiarowaniu się, w samotności, poprzez modlitwę i cierpienie. Rodzi to pokój, który jest zapowiedzią chwały i życia, które jest udziałem błogosławionych w niebie.

Człowiek nie jest w stanie o własnych siłach przyoblec się w wyżej wymienione cnoty. Dlatego też być *humanité de surcroît* to być świętym Jego świętością. Mocne przyłgnięcie do Jezusa sprawia, że Bóg dzieli się z człowiekiem swymi duchowymi darami. Dusza ludzka napęla się wszystkimi skarbami, które gromadzą się w duszy Chrystusa (zob. ZD 12). Człowiek zaczyna być święty świętością Jego Osoby. Będąc o tym głęboko przekonana, Elżbieta pisała do księdza kanonika Angles: „Och, widzi ksiądz, czuję, że wszystkie skarby, zamknięte w duszy Chrystusa, są moje. Stąd ja również czuję się bardzo bogata i z wielkim poczuciem szczęścia przychodzę czerpać z tego źródła [...]” (L 92). W ten sposób człowiek spełnia odwieczne pragnienie Ojca, by stworzenie stało się „na wzór obrazu Jego Syna” (Rz 8, 29).

*

W myśli Elżbiety od Trójcy Świętej życie chrześcijańskie ukazane jest w perspektywie personalistycznej. Człowiek istnieje dzięki Trzem Osobom Bożym, na Ich chwałę (*louange de gloire*; por. OR 40), z powodu Ich miłości do osób stworzonych. Dzięki Jezusowi Chrystusowi – w Nim, z Nim, przez Niego i dla Niego (*en Lui, avec Lui, par Lui, et pour Lui*; por. OR 20), człowiek może wejść w komunię z Najświętszą Trójcą, do życia wiecznego, które zaczyna się już tu na ziemi.

Jako Centrum historii zarówno indywidualnej i społecznej jawi się zatem Druga Osoba Boża. Przyobleczenie się w Chrystusa sprawia, że chrześcijanie nie żyją już dla siebie (por. 2 Kor 5, 15), swoim własnym życiem, ale istnieją dla Boga. Noszą w sobie konanie Jezusa, by w ich ciałach objawiło się Jego życie (por. 2 Kor 4, 10-11).

BIBLIOGRAFIA

- Bł. Elżbieta od Trójcy Świętej: Pisma wszystkie, przekł. Jan Efreem Bielecki OCD, Kraków: Wyd. Karmelitów Bosych 2005.
- Élisabeth de la Trinité: Œuvres complètes, édition critique réalisée par le Père Conrad De Meester, carme. Préface du cardinal Albert Decourtray archevêque de Lyon, Paris: Cerf 1996.
- La Servante de Dieu. Élisabeth de la Trinité. 1880-1906. Souvenirs, Paris 1946.
- Leksykon duchowości katolickiej, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002.
- Linares Romero L.: L’incarnazione mistica e il suo dinamismo in Concepción Cabrera de Armida, Roma 2000, s. 7.
- Sancti Thomae Aquinatis: Summa theologica I-III, Taurini 1939 (Suma teologiczna I-III, t. I-XXXIV, Londyn: Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas” 1962-1986).
- Sypko J.: Zjednoczenie, w: Leksykon duchowości katolickiej, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002, s. 948-950.

THE CHRISTIAN AS CHRIST'S "ADDITIONAL HUMANITY"
A STUDY IN BLESSED ELIZABETH OF THE HOLY TRINITY'S MYSTIC EXPERIENCE

S u m m a r y

Blessed Elizabeth of the Holy Trinity in her writings uses the expression: “[Christ’s] additional humanity” (in French: *humanité de surcoût*). It defines the intimate unification of man with the Saviour, the *mystic incarnation* of God’s Word in the person of the believer. She does not write about a repetition of Incarnation that happened through the person of Mary, but about the sanctifying, unifying and transforming grace. Man becomes holy by Jesus’ holiness and becomes for Him a space, in which He can continue His work of saving the world.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: mistyka, zjednoczenie z Chrystusem, zamieszkiwanie Boga w człowieku, istota życia chrześcijańskiego, komunია z Bogiem, człowieczeństwo Chrystusa.

Key words: mystic, unification with Christ, God’s living within man, essence of Christian life, communion with God, Christ’s humanity.